(1, 4) buvo apardyti įkasant vėlyvesnius kapus (1 pav.).

Mirusieji 2 kapuose buvo palaidoti su negausiomis įkapėmis. *Kape 1* ant mirusiosios kairės rankų pirštų užmauti 2 žalvariniai juostiniai žiedai.

Kape 4 mirusiosios kaukolė išjudinta iš savo pirminės vietos. Jos dalis ties pakaušiu buvo pažaliavusi 7 cm pločio juosta (tikriausiai buvo uždėtas žalvarinis juostinis vainikas?). Dešiniojo peties vietoje link smakro aptiktas amuletas–pakabutis – lokio (?) nagas, kaustytas žalvariu su prikabintomis trikampėmis skardelėmis (2:1 pav.) bei žalvarinė segė cilindriniais galais (2:2 pav.). Kapas pagal segę datuojamas XVI a.

Šurfe 3, jo V sienelėje, 30 cm gylyje, atsidengė 35x22, 18x11, 21x15, 15x10 cm dydžio akmenų ir kalkių skiedinio siena (pamatai?), orientuota Š–P kryptimi (1 pav.). Jos gylis siekė 74 cm (t. y. 1,04 m nuo žemės paviršiaus), plotis šurfo Š gale – 38 cm, o P gale – 65 cm. Ant sienos (pamatų ?) buvo sudėtos raudonos plytos (dalis su prikibusiu kalkių skiediniu) su braukomis ar be jų (be braukų buvo 13,4–13,8x9,1–9,3x? cm dydžio, o su braukomis – 14,3x6,9x? cm dydžio). Tai galėtų būti iki 1712 m. (?) sudegusios bažnyčios pamatai arba kriptos liekanos.

Radiniai perduoti saugoti ŠAM (GEK 121783–121787/ A–L 123:1–5).

The yard of the Senoji Žagarė church

In the yard of the Senoji Žagarė Church of Sts. Peter and Paul (North Lithuania, Joniškis District) ŠU conducted a field evaluation in 2009. During it 2 test pits (a total area of 11.75 m^2) were excavated in the E part of the churchyard. They contained six 16th–17th-century graves and the foundations (?) of the church that burned down prior to 1712 (?) or the remains of a crypt (Fig. 1). The 2 graves contained the following grave goods: 2 bronze band rings, a penannular brooch with rolled terminals (Fig. 2:2), and a bear (?) claw in a bronze setting with cast sheet ornaments (Fig. 2:1).

Ilona Vaškevičiūtė, Bronius Dakanis

Molėtų Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios šventorius

Molėtų bažnyčios teritorijoje, jos šventoriuje prieš įrengiant lauko kolektorių 2009 m. buvo atliekami archeologiniai žvalgomieji tyrimai. Dabartinė mūrinė bažnyčia pastatyta 1903–1907 m., tačiau Molėtuose bažnyčios buvo statomos ir anksčiau – 1522 ir 1722 m. Archeologiniai tyrimai bažnyčios aplinkoje anksčiau nebuvo vykdyti.

Archeologiniai tyrimai vyko geoterminio šildymo trasos ir kanalizacijos bei vandentiekio linijų įvadų į bažnyčios pastatą dviejose vietose prie jos Š ir ŠV sienos: šalia Š šoninių durų laiptų ir šalia šoninės bažnyčios ŠV sienos ties pastato Š kampu. Čia iškasti du 2,2x2 m ir 2x2 m dydžio šurfai. Šurfas 1 tirtas iki 1,16–1,38 m gylio, šurfas 2 – iki 2,18–2,55 m (R kampe) gylio (iki įžemio). Tiriant šurfus nustatyta, jog dabartinės didelės (47,5 m ilgio ir 22,5 m pločio) bažnyčios priekinė dalis statyta kalvelėje, įkasant pamatus į gruntą, o galinė – jos papėdėje, klojant pamatus ant buvusio žemės paviršiaus (šurfo 2 vietoje – net 1,6–1,8 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus).

Šurfe 1 aptikti 5 (visi apardyti ar beveik

visai suardyti) kapai (kūdikio, vaiko, paauglio ir dviejų suaugusių). Mirusieji laidoti galvomis į V, karstuose, ištiestomis kojomis ir palei šonus ištiestomis rankomis. Iš jų tik viename *kape 2* buvo įkapių, datuojamų XVII a. Tai 3 monetos (korodavusios ir neįskaitomos) ir odinio diržo, puošto rozetės pavidalo apkalėliais, fragmentai. Kapai apardyti greičiausiai statant dabartinę bažnyčią – tai liudija kape 2 aptikta plytos dužena bei žiesto puodo pakraštėlio šukė. Žmonių griaučiai, pasitarus su bažnyčios klebonu, buvo palikti vietoje, neardyti.

Šurfo 2 sluoksniai susiformavo statant bažnyčią. Dirvožemio su smėliu sluoksnis 1,5 m gylyje palaipsniui perėjo į ryškų kalkių su žemėmis sluoksnį, kuris toliau nuo pamato buvo storesnis – iki 37 cm (prie pamato tik 6 cm). Šis sluoksnis sutapo su už šurfo ribų iš PR pusės atsidengusio bažnyčios pamato apačia ir neabejotinai susiformavo statant dabartinę bažnyčią. Po visais minėtais grunto sluoksniais, susidariusiais bažnyčios statybų metu ir po to, atsidengė pirminio paviršiaus labai juodos, smėlingos žemės su degėsiais su ankstyviausiais archeologiniais radiniais, datuojamais XVI–XVII a., paviršius. Pirminio paviršiaus žemių sluoksnis tęsiasi gilyn po bažnyčios pamatu. Šurfą tiriant giliau, šis sluoksnis liko beveik be juodžemio, jį sudarė tik geltonas smėlis, kuris tęsėsi iki 2,45 m gylio, iki įžemio – geltonai pilko atspalvio smėlio. Šurfo R kampe, jo PR sienelėje, virš įžemio atsidengė apie 40 cm aukščio kalkių luitas, kuris tęsėsi ir už šurfo ribų. Luito apačia maždaug 10 cm jau gulėjo švaresniame smėlyje, įžemio paviršiuje. Galbūt tai ankstesnių nei dabartinės bažnyčios statybų palikimas, nes pirminio paviršiaus perkasimo žymių toje vietoje nėra. Kadangi gruntų perkasimų nėra ir prie dabartinės bažnyčios pamatų, atrodo, kad jie šurfo vietoje krauti ant buvusio paviršiaus, jį kiek nuskleidus. Bažnyčios pamatas šurfo vietoje, nuo betoninės pamato nuogrindos viršaus į gylį eina iki 1,7–1,75 m. Pamato akmenys 23x27, 34x54, 40x52, 42x47 cm ir panašaus dydžio, tarp jų – kalkių skiedinys. Po pamatu pridrėbtas žemėtų kalkių sluoksnis, kuris šurfe pasklidęs virš pirminio juodos žemės paviršiaus.

Šurfo 2 kultūriniame sluoksnyje – pirminiame žemės paviršiuje aptiktas titnago dirbinys ir akmeninis trintuvas bei jo fragmentas, geležinė bato pasagėlė, 6 kalvio darbo vinys, vinutės ar jų fragmentai, neglazūruoto plokštinio koklio, puošto augaliniu ornamentu, ir koklių kaklelių šukių, šukių nuo žiestų puodų pakraštėlių, sienelių ir dugnelių, glazūruotų plonasienių puodų bei fajansinių indų šukių. Dalis puodų puošti įstrižų įkartėlių, įstrižo kryželio ar linijos ir kitais ornamentais. Indai glazūruoti žalia, ruda, ruda su žaliu ir geltonu atspalviais bei mėlyna glazūromis, o fajansinio indo – žalia ir balta glazūromis. Indas, puoštas bangelių ornamentu, dengtas mėlyna glazūra. Supiltiniame maišyto molio sluoksnyje rastas Jono Kazimiero šilingas ir carinės Rusijos denga, kalvio darbo vinis, karsto (?) puošybos fragmentas, koklių, iš kurių vienas buvęs dengtas violetine glazūra, stogo čerpių. Dauguma radinių iš maišyto grunto irgi ankstyvi, būdingi laikotarpiui iki XVIII a. ir sietini su čia kalvelėje anksčiau stovėjusiais, matyt, bažnyčios pastatais bei vėlesniais šventoriaus kapais.

Tyrimai parodė, jog bažnyčios šventoriuje yra archeologinis objektas – senosios bažnyčios su kapinėmis vieta. Teritorija į Š nuo bažnyčios ir šventoriaus tvoros, kur aptikta ankstyvų žiestų puodų šukių, akmeninių trintuvų fragmentų bei titnago dirbinys, taip pat yra archeologinė vieta.

The yard of the Molėtai Church of Sts. Peter and Paul

A field evaluation was conducted in the churchyard on the grounds of the Molėtai church in 2009 prior to installing an exterior sewer. During it 2 test pits (a total area of 8 m^2) were excavated, 5 disturbed 17th-century Christian graves were discovered and about 60 17th–19th/early 20th-century artefacts were collected. It was determined that the graves had been disturbed in rebuilding the church in the early 20th century.

Aušra Zalepūgienė

Marijampolės Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia ir marijonų vienuolynas

2009 m. KPIP vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrimus Marijampolės Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios ir vienuolyno komplekso teritorijoje (unikalus kodas 1365) dėl čia planuojamos tiesti 120 m ilgio, 1,2 m pločio, 1 m gylio komunalinės trasos. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų tikslas buvo ištirti suprojektuotos komunalinės trasos vietoje esantį kultūrinį sluoksnį. Iš viso tyrinėtas 86,13 m² dydžio plotas.

Marijampolės Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios ir vienuolyno pastatų kompleksas išsidėstęs tarp miesto centro ir Šešupės upės, Bažnyčios, J. Bendoriaus, P. Armino gatvių bei upės ribojamame plote.

Dabartinės bažnyčios pirmtakė – apie 1717 m. Prienų seniūno Morkaus Antano Bulterio pastatyta medinė koplyčia. 1758 m. Prienų grafienė Pranciška Ščiukaitė-Butlerienė pakvietė Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų vienuoliją, pastatė vienuoliams medinę Šv. Kryžiaus bažnyčią ir šalia jos – medinį vienuolyną. Prie vienuolyno besikuriantis miestelis gavo Marijampolės vardą. 1791 m. buvo pastatytas naujas keturkampis vienuolyno pastatas. 1809 m. sudegus medinei bažnyčiai, naujos mūrinės bažnyčios statyba rūpinosi marijonai. 1824 m. bažnyčia pašventinta šios vienuolijos globėjo Šv. Arkangelo Mykolo vardu.

Marijampolės marijonų vienuolynas yra į Š nuo bažnyčios pastato. Siauresniąja stačiakampio plano kraštine pastatas orientuotas į Š. Tarp pastato ir šventoriaus susidaręs reprezentacinis kiemas išlikęs iki šių dienų. Vienuolynas vėlyvo baroko stiliaus. Manoma, kad apie 1824 m., pastačius mūrinę bažnyčią, buvo pastatytas ir koridorius, jungęs tada jau stovėjusį vienaaukštį vienuolyno pastatą su bažnyčia.

1995 m. Marijampolės marijonų vienuolyno aplinkoje vykdyti archeologiniai tyrimai, ištirtas bendras 220 m² dydžio plotas (vadovas M. Bertašius). Jų metu fiksuotas neinformatyvus XVIII a. pabaigos – XIX a. kultūrinis sluoksnis, kurio storis siekė 40–90 cm. Daugiausiai tai neturintis aiškios ribos su įžemiu ištisinis tamsios žemės sluoksnis (*ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 212–213).

2009 m. žvalgomieji archeologiniai tyrimai Marijampolės Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios ir vienuolyno komplekso teritorijoje vykdyti 11 vietų (iškastos 4 perkasos ir 7 šurfai) (1 pav.).

Bažnyčios šventoriuje, 17,5 m ilgio, 2 m pločio iki 1,27 m gylio komunalinės trasos vietoje iškastos 2 perkasos (17,5x2 ir 5x2 m dydžio). ***Perkasoje 1*** 0,9–1 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus atidengti 2 apardyti pa-